

PERGAMINS
REIALS
DE GUIMERÀ

*Per Isabel Segarra i Añón
Guadalupe Golobardes i Martí*

2

INTRODUCCIÓ

A bans de presentar l'edició, les notes i la traducció referents als dos documents fins ara inèdits conservats a l'Arxiu de l'Ajuntament de Guimerà, hem volgut oferir unes breus consideracions prèvies –sense cap mena de pretensió– sobre la tradició dels mercats i les fires a Catalunya. Arribarem finalment a parlar de les fires de Guimerà, concedides en els documents que segueixen, al segle XV per gràcia d'Alfons V "El Magnànim" (1416-1458) a Sogorb, el 22 d'abril de 1417 i ratificades per l'emperador Carles I (1516-1557) el 19 de gener de 1526 a Toledo.

En la formació i desenvolupament dels mercats i les fires convé tenir present la importància de certs aspectes, que podem anomenar 'de caire geogràfic', com ara la zona d'atracció comercial, la situació, l'emplaçament del mercat, la disposició.¹

A l'Edat Mitjana cal considerar el mercat i la fira petites cèl·lules econòmiques que atreuen i estimulen l'activitat comercial. Idòniament el mercat era situat en una cruïlla de camins, tocant una via de tràfec continu, o emplaçat en castells, monestirs, nuclis de població emmurallats i no emmurallats. El nucli de població suposa un punt de confluència, una zona de producció, d'oferta i de demanda.

En el cas dels nuclis emmurallats, el mercat se sol celebrar *extra muros*, tocant la muralla o en alguna de les portes d'entrada del poble. Quant als nuclis no emmurallats, cal assenyalar que la manca de fortificacions provoca menor concentració, la qual cosa permet celebrar mercat en alguna plaça interior o bé al voltant de l'església.

En els primers segles de l'Edat Mitjana és indubtable l'existència d'una vida comercial a Catalunya. En un primer moment el mercat ha de trobar-se necessàriament inclòs en el domini del senyor feudal. Per a ser celebrat ha de comptar amb el seu permís. Tenim coneixença d'alguns mercats a Catalunya a partir dels segles IX i X. L'any 850 hi havia un a la Seu d'Urgell i diversos en terres gironines. Al segle X i, pels documents que conservem, a Cardona i a Barcelona, funcionaven mercats prou avançats, que oferien altres mercaderies a més dels productes bàsicament agrícoles.²

A partir del segle XI el mercat deixa de ser d'àrea restringida i de petites transaccions, encara que diàries, com eren els mercats dels segles VIII al X. Sorgeix un altre tipus de mercat que coexisteix amb l'anterior i és més limitat. Aquests mercats depenen dels comtes, apleguen de vegades tota una comarca i se celebren un cop per setmana. Hom hi mercadeja en grau més elevat. En els documents de concessió d'aquests mercats setmanals s'inclou el dia que tindran lloc. Molt sovint els mercats setmanals de certs indrets adopten un caire peculiar, que no és el sector agrícola i ramader. Per exemple, a Cardona probablement es comerciava amb la sal i a Barcelona amb productes derivats de l'activitat marítima i costanera.

El mercat setmanal esdevé un factor bàsic en la configuració del poblament, perquè comporta un punt de trobada i de vitalitat econòmica que proporciona certa seguretat. Ja al segle XII, quan es comptava amb el mercat diari i el mercat setmanal, neix el que anomenem 'fira'. La fira té caràcter anual i pressuposa una determinada consolidació en la classe mercadera de la comarca, un comerç intens, més atractiu, amb més possibilitat d'intercanvis.

La plaça Major de la Vila de Guimerà avui. Era un dels punts de trobada, centre del poble, lloc del mercat setmanal i concentració en temps de fires. Antigament s'anomenava la plaça de Baix i durant un temps era la part baixa de la població. Altres punts de trobada eren a la roques, davant del castell, la plaça de l'església gòtica i la placeta d'en Mateu a la part baixa del poble.

Les primeres fires que coneixem a Catalunya són la fira de la Seu d'Urgell (testimoniada l'any 1048) i durant el segle XII les fires de Besalú, Moià, Sant Cugat, Montcada, Tremp, Puigcerdà, Vila-grassa i Vilafranca del Penedès.³ Eren concedides sempre pels comptes o senyors i, un cop consolidada la monarquia, pels reis. Conservem documents relatius a la concessió de fires ja en temps del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV. En un escrit de l'any 1153 s'explicita que el comte atorga el dret a mercat i a fira a la localitat de Moià: *similiter stabilio in eadem villa (de Modeliano) medio augusto nundinas que vulgo voccantur fira*, que ve a dir: "igualmente estableixo en aquesta mateixa vila (de Moià) a mitjan agost les *nundinae*⁴ que la gent del poble anomena «fira»".

El mot català *fira* prové del llatí *feria(e)*, sinònim de *nundinae*, que entre d'altres accepcions, significa 'mercat'. És freqüent trobar en textos llatins tardius el mot *feriae* en substitució de *nundinae*. Un document datat el 1117, provinent de la Gàl·lia, expressa la preferència en la llengua vulgar pel mot *feriae*: *Nundinas quas ferias vulgariter appellamus* (el mercat que vulgarment anomenem 'fira'); i en un escrit de Felip, rei dels francs, datat l'any 1195 es diu: *feriam quoque, quam nomine alio mercatorum nundinas dicunt*, testimoni de l'equivalència d'ambdues paraules. El català, com altres llengües romàniques, adoptà la forma *feria* > *fira* per designar aquest tipus de mercat.⁵

Sabem també que el rei Alfons I, l'any 1185, concedí a la localitat de Vilagrassa una fira per Tots Sants, que havia de celebrar-se vuit dies abans i vuit dies després d'aquesta festa: *dono vobis firam ad omnium sanctorum octo dies ante et octo dies post festum*.⁶

El comte, i més tard el rei, disposaven de poder com a propietaris de mercats i fires per atorgar permís a fi que s'hi establissin bancs, taules de préstec i de renda. L'any 1194 tenim notícia del plet que enfrontà el rei Alfons I amb el noble Pere de Vilafranca i d'altres senyors per reivindicació de béns. Vencé el rei i els jutges condemnaren Pere de Vilafranca a retornar al monarca una taula a la fira (*unam tabulam in fira*).⁷

El carrer del Portal era el raval de la vila closa i entrada al poble pel portal de Ponent o de Tàrraga i que a través del carrer Major donava accés a la Plaça de la Vila. A l'esquerra els "Aubalços" comunicava amb el carrer de la Goleta a la part alta del poble. Al fons la sortida del recinte tancat pel carrer de la Capella i de la Font que era l'entorn pel dia de mercat amb bons espais coberts per porxos i passadissos, característics de l'urbanisme medieval de Guimerà.

Igualment els senyors, en una època en què encara no s'havia constituït l'estat entorn a un casal predominant que regnés, oferien protecció a tots aquells que concorrien a fires i mercats, per tal d'evitar conflictes entre els mateixos senyors que es disputaven el domini del comerç. Un exemple de disputa entre nobles a causa del mercat es produí el 1128 entre Ponç Huch, comte d'Empúries, i el comte de Barcelona, Ramon Berenguer III. Una prova de concòrdia entre ambdós senyors obligava el comte d'Empúries a no impedir que els seus propis homes anessin al mercat de Perelada.⁸

Amb la monarquia fou ratificada la protecció dels mercats. En aquests termes s'expressava Pere I en la concessió del mercat de Vilarodona: *Recepimus autem sub nostra speciali protectione, firma custodia, securoque ducatu, predictum mercatum et omnes ad illud venientes et in eo stantes et ab eo redeuntes,*⁹ que ve a dir: "hem rebut, però, sota la nostra especial protecció, en ferma custòdia i sota la seguretat del nostre ducat, l'esmentat mercat i tots aquells que hi arriben, hi resten o se'n tornen".

També podia donar-se el cas de cessió de dret de mercat per part del comte o del rei a favor de monestirs i esglésies. Un exemple clar és la cessió de mercat del comte Ramon Berenguer III al monestir de Sant Pere de Camprodon i al seu abat Gregori i a tots els monjos, a fi que se celebrés cada setmana al voltant del monestir. El mateix comte, l'any 1128, afavorí Sant Joan de les Abadesses per tal que el seu abat i els seus successors tinguessin la concessió de mercat a la localitat de Sant Pau de Seguries.¹⁰

Un altre aspecte important, que fins ara no havíem considerat, és el tipus de mesures utilitzades en la compra i venda. Una escriptura de l'any 1091 parla de *sextarios iii. de ordeo ad mensura de martorello legitima*.¹¹ Al llarg de l'Edat Mitjana s'usava com a mesura més freqüent el sextari, tot i que experimentà alguna variació o modificació, segons sabem per un escrit datat l'any 1058, en què es diu que a Barcelona hi havia una mesura nova.¹²

Després d'aquests brevíssim recorregut per la història del mercat i de la fira a Catalunya, arribem al document de concessió de fira de Guimerà, datat a la primera meitat del segle XV, i a la posterior ratificació del mateix, atorgada per Carles I en 1526. Ara bé, en un privilegi del 18 de juliol de 1294 establert a Barcelona, el rei Jaume II ja havia concedit a la població el mercat setmanal. En el document de la Cancelleria d'Alfons V "El Magnànim" (1416-1458), document que presentem tot seguit, s'estableix el reconeixement definitiu del mercat concedit pel rei Jaume II juntament amb el canvi de dia de celebració (de dimecres a dimarts) perquè coincideix amb el mercat de la veïna Verdú.

El segon document que editem prové de la Cancelleria de l'emperador Carles I (1516-1557). Hi són confirmades les fires de Guimerà que havien estat atorgades per Alfons V, el "rei Sereníssim", tal com "El Magnànim" és anomenat a l'escrit. Alfons havia concedit a Guimerà una fira de quinze dies consecutius a partir del primer dia d'agost en un primer document datat a València el 10 de desembre de 1417 i, en un segon document datat l'11 del mateix mes i any també a València, va establir una altra fira a Guimerà que durava des de Sant Vicent (22 de gener) fins a la purificació de la Verge (2 de febrer).

Els "Aubalços", carrer porxat i mirador de la plaça, era la zona que s'utilitzava per aixoplugar-se en cas de pluja i mal temps junt amb les "Ascorones", zona amb grans arcs i pilars que comuniquen amb el carrer de la Goleta a través del de la Capella, lloc d'entrada per l'orient a la plaça Major i centre del mercat.

Per la seva banda, Carles I ratifica les decisions d'Alfons V i estableix el canvi dels dies de celebració d'ambdues fires a consentint a la petició de la noble Guiomar de Castro, dels prohoms i de l'Ajuntament de Guimerà, que primer n'havien demanat la ratificació. La petició del canvi de dates és deguda a la coincidència de les fires del poble amb les fires de les localitats veïnes, la qual cosa suposa una pèrdua considerable de beneficis en el comerç i la dispersió de les mercaderies. Carles I atorga un nou calendari de fires: la primera anirà des de la festa de Sant Andreu (30 de novembre) fins a la de Sant Tomàs (29 de desembre); la segona fira des de la festa de Sant Jordi fins a l'exaltació de la Santa Creu (3 de maig). La concessió manté tots els privilegis, franquícies, guiatges i immunitats donats per Alfons i continua establint la multa que "El Magnànim" havia fixat en la quantitat de 1.000 florins d'or si algú obrava en contra de les disposicions esmentades.

NOTES

1. La classificació segons el "caràcter geogràfic" és clarament explicitada per Joan VILÀ i VALENTÍ a *Notes sobre el poblament català medieval. El mercat*, Barcelona, I.E.C., 1947-1951. a «Miscel·lània Puig i Cadafalch. Extret del vol. I», pàgs. 225-241. Per a àmplia informació sobre les fires i els mercats, vegeu també entre d'altres títols, CASASSAS SIMÓ, Lluís - GUMÍ, Jordi, *Fires i mercats a Catalunya*, Barcelona, Ed. 62, 1978; i *Guia Calendari de Festes Majors, Fires i Mercats dels pobles de Catalunya*, Barcelona, Ed. Millà, 1967. Pel que fa a les relacions comercials entre Catalunya i València durant el segle XV i les transaccions valencianes al llarg del tota l'Edat Mitjana, vegeu també FURIÓ, Antoni - VERLINDEN, Charles, *València, un mercat medieval*, València, Diputació Provincial, 1985, Col. Història i Societat, 1. Sobre la història del mercat en general, vegeu ANDERSON - LATHAM - FUND, *The Market in History: papers presented at a Symposium held 9-13 September 1984 at St. George's House, Windsor Castle, under the auspices of Liberty Fund*, Londres, Croom Helm, 1986.
2. Sobre aquestes testimoniances de mercats als segles IX i X a Catalunya, vegeu Joan VILÀ i VALENTÍ, *op. cit.*, pàgs. 226-227.
3. Sobre aquestes dades, vegeu Joan VILÀ i VALENTÍ, *op. cit.*, pàgs. 241 i següents.
4. *Nundinae* és un mot llatí que etimològicament prové de *novem-din*, 'que té lloc cada nou dies'. En una altra acceptió més concreta passà a significar 'espai de nou dies o interval entre dos mercats' i finalment equivalgué al mot igualment llatí *feriae*: 'el dia de mercat' o 'el mercat pròpiament dit'. *Nundinae* derivà un verb, *nundino* 'traficar, mercadejar, comprar o vendre' i a partir d'aquí sorgiren els adjectius *nundinalis*, *nundinarius* 'comercial' i els substantius *nundinator* 'mercader' i *nundinatio* 'compra o venda'. Per a testimoniances antigues, tant epigràfiques com escrites del mot *nundinae* vegeu ERNOUT-MEILLET: *Dictionnaire étymologique de la langue latine, s.v. novem*.
5. Àmplia informació sobre els primers testimonis medievals a tota la Romània del mot *feriae* en substitució de *nundinae* és a DU CANGE, *Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis*, vol. II, s.v. *feriae* (3).
6. Per a aquestes testimoniances em remeto als documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó recollits i citats per Josep BALARI a *Orígenes històrics de Catalunya*, Instituto Internacional de cultura románica, Abadia de St. Cugat del Vallès, 1964², 2 vols. Vegeu especialment vol. II, cap. XIII, «comercio», pàgs. 679-685.
7. Vegeu Josep BALARI, *op. cit.*, pàg. 682.
8. El document diu: *quod non vetet suos homines ire ad merchad de perelada*. Vegeu Josep BALARI, *op. cit.*, pàg. 684.
9. Vegeu Josep BALARI, *op. cit.*, pàg. 685 per a més detalls sobre l'afer i la localització del document.
10. El testimoni de la cessió a Sant Pere de Camprodon diu *ut de inde habeant et pòssideant merchatum circa idem monasterium per omnes ebdomadas* ("per tal que tinguin i mantinguin el mercat al voltant del mateix monestir totes les setmanes"); el de Sant Joan de les Abadesses diu: *merchad in villa que dicitur securies in quacumque die sibi placuerit in ebdomada* ("mercadegeu a la vila que es diu Seguries qualsevol dia de la setmana que a ell li plagués"). Per a més informació sobre aquestes notícies, vegeu Josep BALARI, *op. cit.*, pàg. 681.
11. "Tres sextaris d'ordi com a mesura establerta en el mercat de Martorell". Vegeu Josep BALARI, *ibidem*, pàg. 680.
12. *ad mensura nova de Barchinona*. Cf. BALARI, *ibidem*, pàg. 680.

EDICIÓ DELS DOCUMENTS

GUIMERÀ, Arxiu de l'Ajuntament
Alfons V d'Aragó, I de Nàpols, "el Magnànim"
Cancelleria Reial. *Gratiarum* iii^o

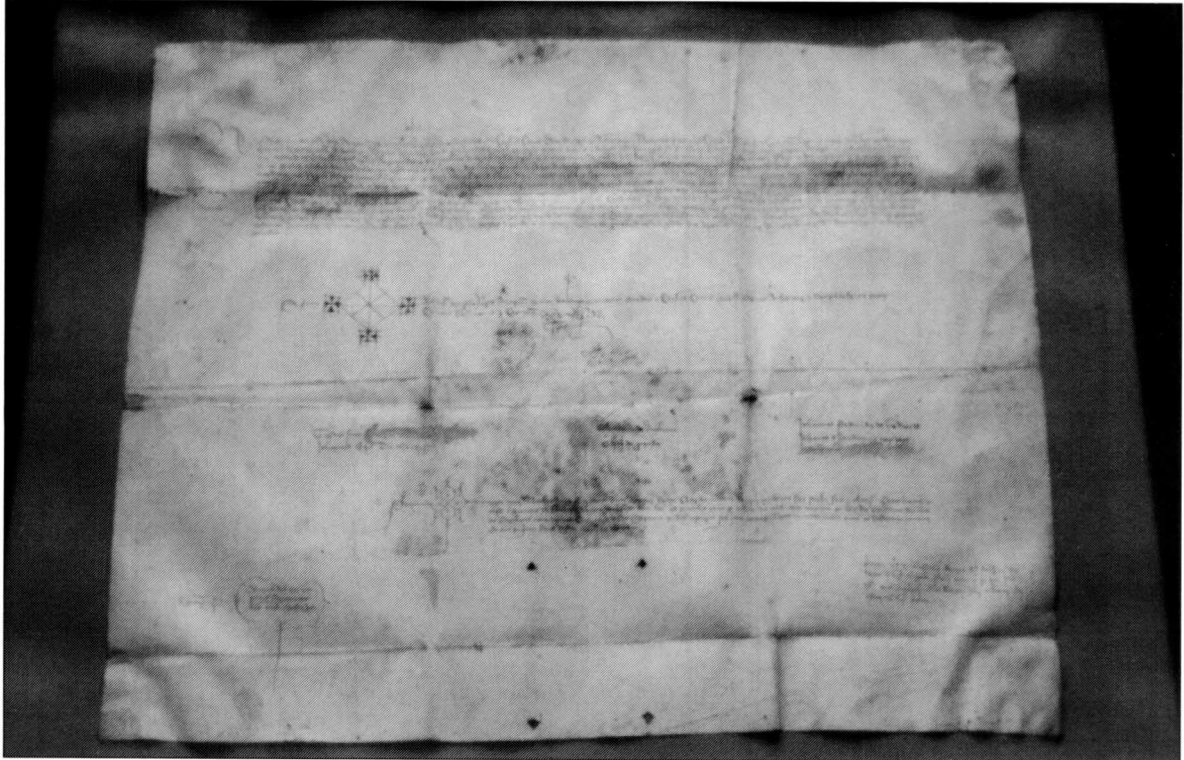
/«Datum Sugurbii»/.A.1417,
abril, 22.

Alfons V el Magnànim (1416-1458) reconeix el mercat setmanal concedit a petició de Bernat de Pinós al poble de Guimerà pel rei Jaume II (1291-1327) en un privilegi del 18 de juliol de 1294 atorgat a Barcelona. Com que el mercat se celebrava els dimecres, coincidint amb el de la veïna Verdú, a petició dels prohoms del poble de Guimerà, el canvia als dimarts. Mana també a tots els seus oficials, començant pel seu germà, lloctinent i batlle general del regne, el futur Joan II (1458-1479), que qui vagi contra aquestes disposicions sigui castigat amb una multa de 1.000 florins d'or.

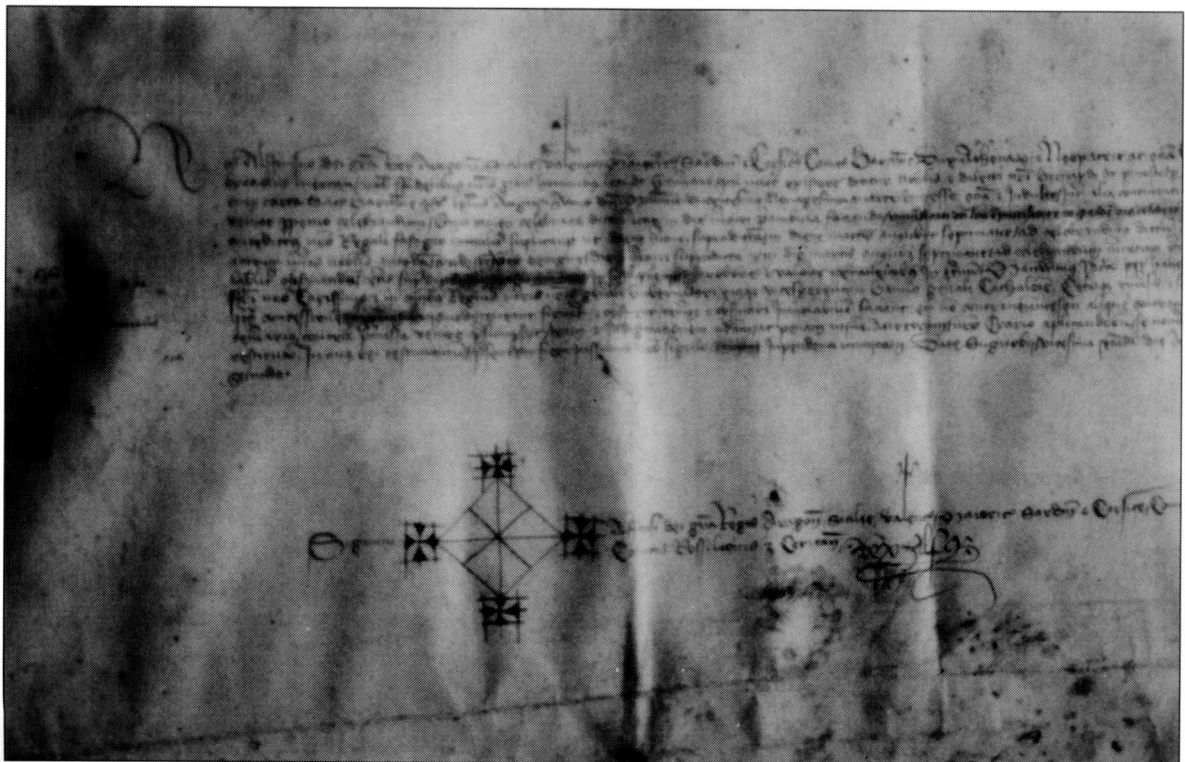
Nos Alfonsus dei gracia Rex Aragonum Sicilie Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice Comes Barchinone Dux Athenarum et Neopatrie ac eciam Comes Rossilionis et Ceritanie licet in carta eciam seu rescripto cele (2) bracionis mercati vobis ffidelibus nostris probis hominibus loci de Guimerano qui nunch existere dicitur Nobilis et dilecti nostri Bernardi de pinosio per Clarissimum dominum Jacobum Regem Aragonum predecessorem nostrum eius (3) cum carta datum Barchinone. xv^o. kalendas Augusti Anno domini Millesimo ducentesimo Nonagesimo quarto concessio eciam et indulto inter alia contineatur expresse Quod mercatum predictum die mercuri in qualibet septimana (4) veniat perpetuo celebrandum quia tamen celebratio dicti mercati in die mercuri preambula faciendia universitati dicti loci est inutilis ex eo quod eadem die celebratum mercatum In loco de Verduno dicto loco de Guimerano circumvicino Nobilis (5) antedictus nostro Regali fastigio humiliter supplicavit ut diem mercurii supradictam in diem martis cuiuslibet septimane ad celebrandum dictum mercatum mutare perpetuo dignaremur. Nos ideo supplicacioni huiusmodi (6) attentum meritis nobilis antedicti condescendentes benigne diem mercuri supradictam in diem martis cuiuslibet septimane ad celebrandum mercatum pretactum mutandam ducimus cum presenti temporibus sempiternis invio (7) labiliter obvservandum ceteris supradictum [in dicto rescripto seu carta contentis]' in suis plenis robore et valore remanentibus in eternum Mandamus idcirco per hanc eandem inclito infanti Iohanni Duci Montisalbi et de penyafiel (8) ffratri nostro Carissimo et in omnibus Regnis et terris nostris generali Gubernatori eiusque vicesgerente et baiulo generali Cathalonie Ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris Dictorumque Officialium locatenentium (9) quatenus concessionem et mutacionem nostras huiusmodi teneant firmiter et observent tenerique et observari inviolabiliter faciant et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant aliqua recione Quicumque autem ausu ductus (10) temerario contra premissa venire presumpserit iram et indignacionem nostram ac penam mille aureorum nostro erario aplicandorum se noverit absque remedio aliquo incurrisse Damno illato primitus plenarie (11) restituto in cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo comuni inpendenti munitam. Datum Sugurbii vicesima secunda die Aprilis anno a nativitate domini Millesimo. CCCC^o. decimo septimo. Regnique nostri (12) secundo.

NOTA

1. ut videtur.

Pergamí del rei Alfons V d'Aragó. Document inèdit de la Cancelleria reial d'Alfons V "El Magnànim" concedint el canvi del dia de mercat del dimecres al dimarts perquè el mateix dia se celebrava el de Verdú.
 Dimensions: 409 mm. cantó esquerra, 408 mm. cantó dret, 509 mm. baix, 514 mm. dalt.

Detall de la signatura. Es confirma el dia de mercat a la vila de Guimerà atorgat per Jaume II, a Barcelona, en data de 18 de juliol de 1294. A la fi del document consta la signatura autògrafa del rei i els noms dels testimonis, un bisbe i quatre cavallers, de l'escrivà i del tresorer. Apareixen els signes distintius de la Cancelleria reial d'Alfons, que precedeixen a la signatura del rei i el signe que distingeix la mà de l'escrivà.

Signum (+) Alfonsi dei *gracia Regis Aragonum Sicilie Valencie Maioricarum Sardinie Corsice Comitibus Barchinone Ducis Athenarum et Neopatrie ac eciam (14) Comitis Rossilionis et Ceritanie. Rex Alfonsus.*

Testes sunt
Johannes *Episcopus Tirassoniensis*

Gaunus *alammanus de cervilione*
Olfus *de proxida*

Johannes *ferdinandus de heredia et*
Johannes *de bardaxino milites.*

.vidit. Sig (+) num mei Mathie Justi scriptoris dicti domini Regis Qui de eiusdem domini mandato hec scribi feci et clausi Cum literis / rasis et correctis in linea Quarta universitati dicti loci est inutilis ex eo quod eadem die celebratur mercatum in loco de Verduno dicto loco / de Guimerano circumvicino Quinta nos ideo Septima in dicto rescripto seu carta contentis Nona et mutacionem nostras et undecima comuni / Et eciam in prima linea testium Goldus Alammanus

in graciaram. iii°.

Dominus Rex qui eam / prius signaverat / mandavit michi Mathie Justi / provissa

pretextu presenti concessionis Recepit (#Raimundus) (#fuillent) / Regis Thesaurarius viginti florenus auri qui per ipsum / Registrata possiti in. xxxiii°. folio (#Thercii) libri ordini Thesaurarii predicti (rubrica).

TRADUCCIÓ

Alfons el Magnànim (1416-1458) reconeix el mercat setmanal de Guimerà i canvia el dia de celebració a petició dels prohoms del poble

Concedit a Sogorb el 22 d'abril de 1417

Nós Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Sicília, València, les Mallorques, Sardenya i Còrsega, Comte de Barcelona, Duc d'Atenes i Neopàtria, i també Comte del Rosselló i la Cerdanya, establím en un document o escrit la celebració de mercat per a vosaltres, súbdits nostres, prohoms de la localitat de Guimerà, que ara es diu que sorgí del noble i estimat nostre Bernat de Pinós en un document concedit pel molt il·lustre Senyor predecessor nostre Jaume, rei d'Aragó, a Barcelona el 18 de juliol de 1294 que, atorgat també i permès, entre d'altres coses conté expressament que l'esmentat mercat es celebri sempre el dimecres de cada setmana, encara que, tanmateix, la celebració de l'esmentat mercat en dimecres per a la totalitat de l'esmentada localitat és una sanció inútil, precisament perquè el mateix dia és celebrat el mercat a la localitat veïna de Guimerà anomenada Verdú. El noble més amunt esmentat suplicà humilment a la nostra altesa reial que ens dignéssim a canviar d'ara en-

davant l'esmentat dimecres en el dimarts de cada setmana per a la celebració de l'esmentat mercat. Nós, atesos els mèrits del noble esmentat, accedim de bon grat a la súplica de la següent manera: decidim que es canviï l'esmentat dimecres pel dimarts de cada setmana per a la celebració del ja tractat mercat per sempre més, amb el present decret, a ser observat inviolablement per la resta l'esmentat decret en l'esmentat document o paper en els seus plens poders amb força i vigor per sempre. Ordenem, per això, en aquest mateix paper a l'ínclit infant Joan, Duc de Montblanc i de Penyafiel, germà nostre estimadíssim, Governador general en tots els regnes i terres nostres i al seu Vicegerent i al Batlle general de Catalunya i a tota la resta i a cadascun dels oficials i súbdits nostres dels esmentats Oficials lloctinents que mantinguin fermament d'aquesta manera la concessió i el canvi nostres, i observin i facin que així sigui tingut i sigui observat inviolablement i no ho contravinguin o no permetin que ningú ho contravingui sota cap concepte. Però, tot aquell qui, induït per gosadia temerària, contravingués aquest manament, rebria la nostra ira i indignació i en coneixiria una pena de mil florins d'or atorgables necessàriament al nostre erari si sense remei incorregués en produir primerament el dany així reestablert, en testimoniança present de la qual cosa hem validat el document amb la marca del nostre segell. Concedit a Sogorb el 22 d'abril de l'any del Senyor 1417, al segon any del nostre regnat.

Signatura d'Alfons, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Sicília, València, les Mallorques, Sardenya, Còrsega, Comte de Barcelona, Duc d'Atenes i Neopàtria i també Comte del Rosselló i la Cerdanya. El rei Alfons.

Testimonis són: Joan, bisbe de Tarassona
Ganus Alemany de Cervelló
Olf de Pròcida

i els cavallers: Joan Ferran de Herèdia
Joan de Bardagí

vidit. / Signatura de Maties Just, escrivà de l'esmentat Senyor el Rei, que per mandat d'aquest mateix Senyor, això he escrit, fet i conclòs amb lletres / polides i corregides a la línia quarta «universitati dicti loci est inutilis ex eo quod eadem die celebratur mercatum in loco Verduno dicto loco / de Guimerano circumvicino». A la cinquena línia, també a la setena, novena i onzena de l'esmentat document també hem corregit. I a la primera línia de testimonis on diu Goldus Alemany. // *in graciaram iii*°.

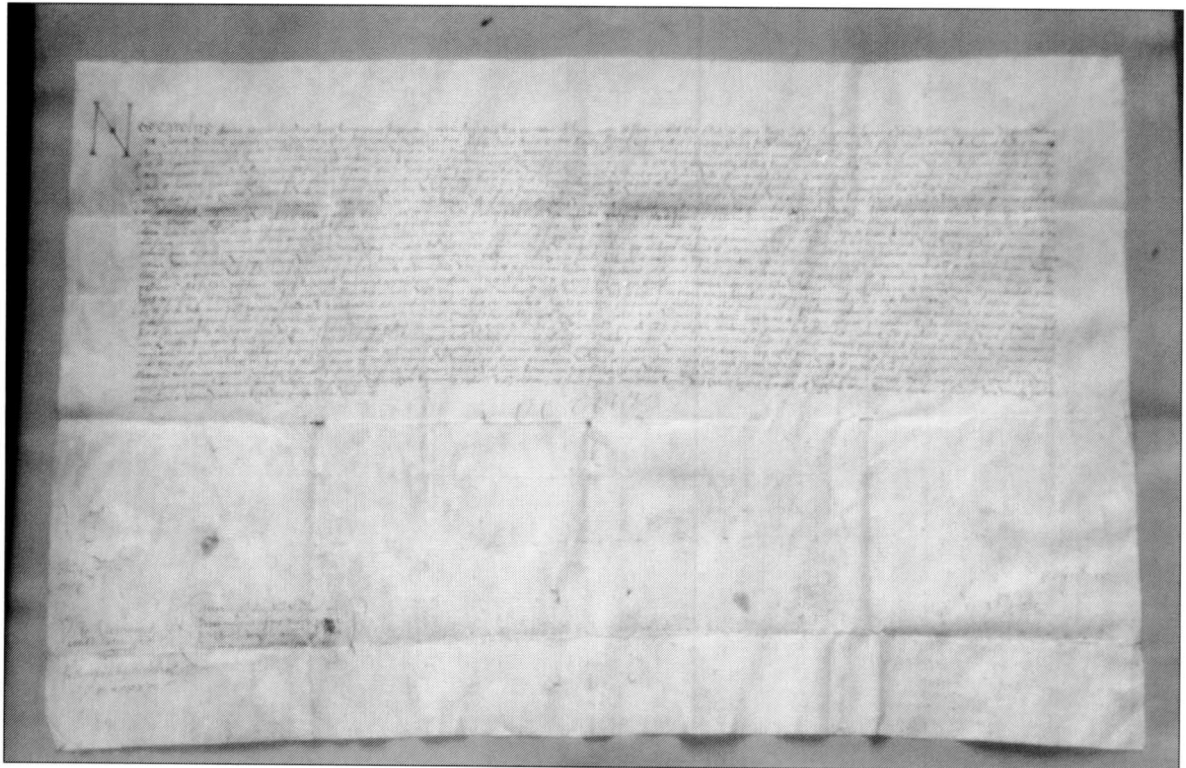
El meu senyor, el Rei, que abans havia signat el document, m'ho manà a mi, Maties Just.

Sota l'avinentesa present de la concessió, rebé Ramon Fuillent, tresorer del rei, vint florins d'or / Registrat en el foli xxxiii° del tercer llibre d'ordre / Rúbrica de l'esmentat tresorer d'ofici.

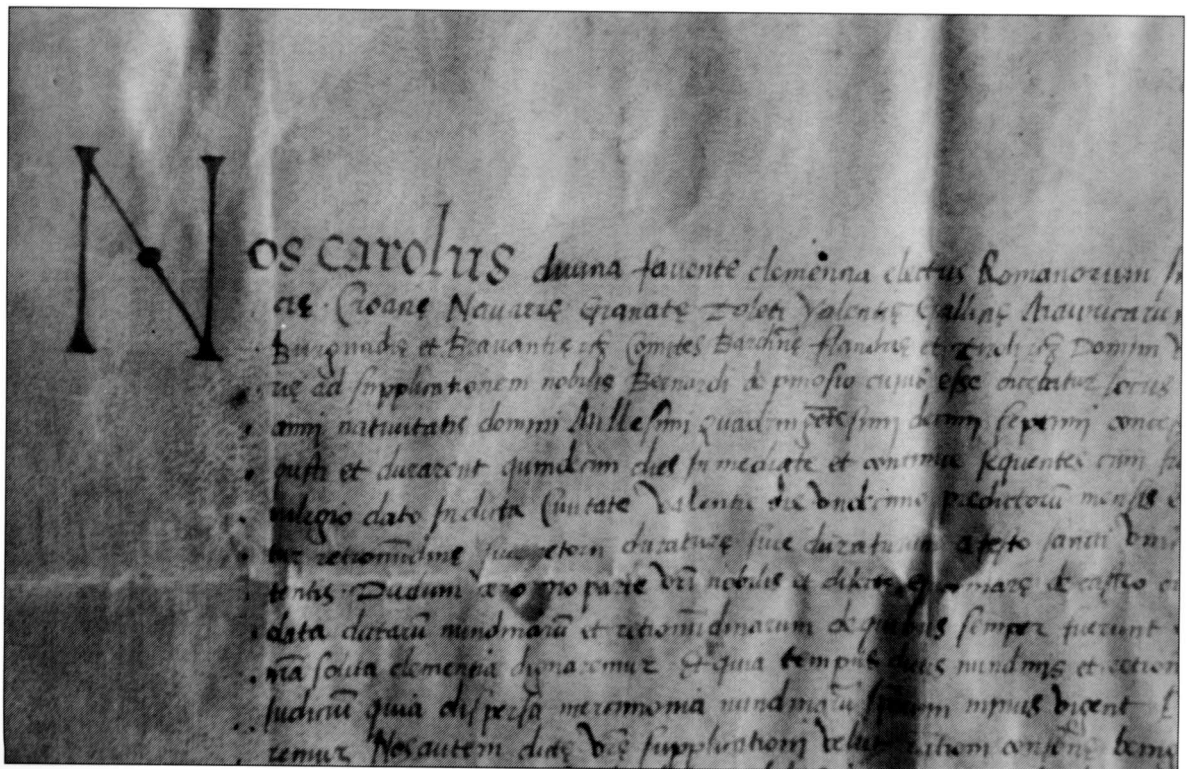
/«Datum in nostra Civitate Toleti»/.A.1526,
gener, 19.

L'emperador Carles I (1516-1557) confirma les dues fires atorgades pel seu avantpassat Alfons V "El Magnànim" (1416-1458) a la població de Guimerà en sengles documents (a València, el 10 i l'11 de desembre de 1417). Exposa la durada i el caràcter d'ambdues fires amb llurs privilegis, guiatges, franquícies i exempcions. Confirma les fires a petició de la noble Guiomar de Castro i dels prohoms de la vila de Guimerà. L'emperador atorga també la traslació dels dies de celebració de les fires, perquè coincideixen amb les dels llocs veïns, fet que produeix la dispersió de les mercaderies. Estableix la primera fira des de Sant Andreu (30 de novembre) fins a Sant Tomàs (29 de desembre); la segona des de Sant Jordi (23 d'abril) fins a l'exaltació de la Santa Creu (3 de maig), conservant privilegis, franquícies, guiatges i altres immunitats i mantenint la periodicitat anual. Mana a tots les oficials de Catalunya, el Rosselló i la Cerdanya, que qui vagi en contra d'aquesta disposició pagui una multa de 1.000 florins d'or.

Nos Carolus divina favente clemencia electus Romanorum Imperator semper Augustus Rex Germaniae etcetera Ioanna mater et idem Carolus eius filius dei gracia Reges Castellae Aragonum Legionis utriusque Siciliae Hierusalem Ungariae Dalma (2) ciae Croaciae Navarrae Granatae Toleti Valentiae Galliciae Maioricarum Hispalis Sardiniae Cordubae Corsicae Murciae Giennis Algarbii Algezirae Gibraltaris et insularum Canariae insularumque indiarum et terrae firmae maris oceani, Archiduces Austriae Duces (3) Burgundiae et Bravantiae etcetera Comites Barchinonae flandriae et Tirolis etcetera Domini viscayae et Molinae Duces Atthenarum et Neopatriae Comites Rossilionis et Ceritaniae Marchionesque oristanni et Gociani Serenissimus Rex Alfonsus praedecessor et avunculus maior noster indelibilis memo (4) riae ad supplicationem nobilis Bernardi de pinosio cuius esse dicebatur locus de guimerano et proborum hominum dicti loci suo cum opportuno privilegio eis quas decet solemnitatibus ab illius Regia cancellaria expedito Dato in civitate Valentiae die decimo mensis decembris (5) anni nativitatis domini Millesimi Quadringentesimi decimi septimi concessit dictis nobili et probis hominibus ac Universitati villae iam dictae de Guimerano quod in dicta villa essent et celebrarentur de cetero quolibet anno perpetuo nundinae quae inciperent prima die Au (6) gusti et durarent quindecim dies inmediate et continue sequentes cum franquitatibus exemptionibus et privilegiis in praecalendato privilegio ad quod nos referimus latius expressis postmodum vero praefatus Serenissimus Rex ad supplicationem praedictorum cum alio pri (7) vilegio dato in dicta Civitate Valentie die undecimo predictorum mensis et anni ut villa praedicta susciperet incrementum continuum concessit Universitati consilio et probis hominibus villae eiusdem presentibus et futuris quod ex inde in villa eadem perpetuo celebraren (8) tur retronundinae sive retorn duraturae sive duraturum a festo sancti Vincentii mensis Ianuarii usque ad diem purificationis virginis Mariae mensis februarii inclusive cum franquitatibus exemptionibus et privilegiis in proximo precalendato privilegio latius con (9) tentis. Dudum vero pro parte vestri nobilis et dilectae Guiomarae de castro cuius esse dicitur villa praedicta queque fuistis uxor nobilis don philippi de castro et de pinosio ac proborum hominum dictae villae de guimerano humiliter supplicati fuimus ut privilegia precalen (10) data dictarum nundinarum et retronundinarum de quibus semper fuerunt et in presentiarum existunt in illorum possessione iuxta illorum seriem et tenorem approbare laudare ratificare et confirmare ac etiam de novo si et quatenus opus sit concedere ex (11) nostra solita clementia dignemur. Et quia tempus

Pergamí del rei Carles I. L'emperador confirma les dues fires atorgades per Alfons V "El Magnànim" a la població de Guimerà i que ara demanava Guimar de Castro, esposa de Felip de Castro i de Pinós, senyora de Guimerà, per la ratificació de les fires.
 Dimensions: 370 mm. cantó esquerra, 372 mm. cantó dret, 580 mm. dalt, 570 mm. baix.

Detall de la signatura.

Jo Rei (autògraf)

També hi consten els noms del tresorer general, del revisor general, del secretari i del conservador general. Els segells han estat posats en diversos tipus de ceres. Aquest any es compliran 700 anys de l'atorgament pel rei Jaume II d'Aragó del permís de mercat setmanal a Guimerà.

dictis nundinis et retronundinis in dictis privilegiis assignatum est inopportuno quandoquidem eodem tempore aliae celebrantur nundinae et retronundinae in locis circumvicinis unde utrisque nundinis generatur prae (12) iudicium quia dispersa mercimonia nundinarum ipsarum minus vigent Propterea Maiestati nostrae etiam supplicari fecistis ut tempus praedictum quo ad dictas nundinas et retronundinas in praecalendatis privilegiis indultas mutare etiam de nostra benignitate digna (13) remur Nos autem dictae vestrae supplicationi vel ut rationi consonae benigne annuentes Tenore presentium nostri ex certa scientia deliberate et consulto ac Regia auctoritate nostra praecalendata privilegia dictarum nundinarum et retronundinarum iuxta (14) illorum seriem et tenorem vobis dictis nobili Guimarae ac probis hominibus et universitati villae praedictae de guimerano laudamus ratificamus et confirmamus ac de novo si et quatenus opus sit concedimus quemadmodum de illis fuistis et in (15) presentiarum estis in illorum possessione nostraeque huiusmodi laudationis approbationis rattificationis et confirmationis et quatenus opus sit nove concessionis munimine robore et presidio validamus tempusque nundinarum et retronundinarum in praecalendatis privi (16) legiis expressum sine praeiudicio tamen iuris alieni transferimus et mutamus videlicet tempus dictarum nundinarum a festo beati andreae usque ad festum Beati thomae mensis decembris et tempus retronundinarum a festo Beati Georgii usque ad festum sanctae Cru (17) cis et sic deinde anno quolibet perpetuo in eadem villa celebrentur dictae nundinae et retronundinae cum omnibus et singulis privilegiis franquitatibus guidaticis et aliis immunitatibus praedictis nundinis et retronundinis accedentibus concessis. Volentes (18) et discernentes quod omnes clausulae in praecalendatis privilegiis contentae in huiusmodi privilegio sint sub intellectae quas hic pro repetitis haberi volumus et censemus Supplentes de nostrae regiae potestatis plenitudine legibus absolutae omnes et quoscumque de (19) fectus solemnitatumque ommissiones si qui vel quae in praedictis impingi possent seu etiam annotari quo circa illustri et Reverendo locumtenenti generali nostro in principatu cataloniae et Comitatus Rossilionis et Ceritaniae nostris praedictis gerentique vices generalis Guber (20) natoris in eodem principatu Baiulo generali Vicariis Baiulis Subvicariis subbaiulis Ceterisque demum universis et singulis officialibus nostris in dicto principatu constitutis et constituendis ipsorumque officialium locumtenentium presentibus et futuris eadem nostra Regia auctoritate di (21) cimus et districte praecipiendo mandamus quatenus presentem nostram confirmationem et quatenus opus sit novam concessionem temporumque mutationem voluntatem atque decretum hocque nostrum privilegium et omnia et singula in eo contenta teneant firmiter et obser (22) vent tenerique et inviolabiliter per quoscumque observari faciant et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire permitant ratione aliqua sive causa si gratia nostra illis chara est et preter irae et indignationis nostrae incursum penam Mille (23) florenorum auri evitare cupiunt in cuius rei testimonium presentes fieri iussimus nostro comuni quo ante quem ad sacrum Romanorum Imperium electi essemus utebamur sigillo quum non dum alia fabricata fuerint inpendenti munitas Datum in nostra Civitate Toleti die xviii^o. (24) mensis januarii anno A nativitate domini Millesimo quingentesimo vigesimo secto Regnorumque nostrorum videlicet electionis ad sacrum imperium anno octavo Regine vero Castellae legionis Granatae etcetera vigesimo tercio Navarrae duodecimo Aragonum vero utriusque Siciliae (25) Hierusalem et aliorum undecimo Regis vero omnium etiam Undecimo

Yo rey

(#Vidit)

Vidit Ludovicus Sanchez generalis / thesaurarius

Vidit Iohannes Alemanus / contra Relator generalis

In diversorum sigilli cereis viii^o

Cesarea et Catholica Regia Maiestas mandavit mihi / Petro mediona visa per sancium de ferrera / Regium Cancellarium Ludovicum Sanchez thesaurarium conserva / torem et contrarelatorem gene (#ralis)

Vidit de ferrera Regens

Vidit conservator generalis

TRADUCCIÓ

L'emperador Carles I (1516-1557) confirma les dues fires atorgades pel seu avantpassat Alfons V "El Magnànim" a la població de Guimerà

Concedit a la nostra ciutat de Toledo el 19 de gener de 1526

Nós, Carles, assistint-me la clemència divina, elegit Emperador dels romans, per sempre August Rei de Germània, etc., la meva mare Joana i jo mateix, el seu fill Carles, Reis per la gràcia de Déu de Castella, d'Aragó, de Lleó, de les dues Sicílies, de Jerusalem, d'Hongria, de Dalmàcia, de Croàcia, de Navarra, de Granada, de Toledo, de València, de Galícia, de les Mallorques, de Sevilla, de Sardenya, de Còrdova, de Còrsega, de Múrcia, de Jaén, d'Algarve, d'Algesires, de Gibraltar, de les illes Canàries, de les illes i de la terra ferma d'Índies i del mar oceà, Arxiducs d'Àustria, Ducs de Borgonya i Brabant, etc., Comtes de Barcelona, de Flandes i del Tirol, etc., Senyors de Biscaia i Molina, Ducs d'Atenes i Neopàtria, Comtes del Rosselló i de la Cerdanya i Marquesos de l'Orià i de la terra de Goceà,¹ el Sereníssim Rei Alfons, predecessor i oncle matern nostre, d'indeleble memòria, per prec del noble Bernat de Pinós que provenia de la localitat de Guimerà i per prec dels prohoms de l'esmentada localitat, segons les solemnitats de la Cancelleria Reial d'Alfons, amb un oportú privilegi seu a ells expedit i atorgat a la ciutat de València el 10 de desembre de l'any del Senyor 1417, concedí als esmentats nobles i prohoms i a la vila sencera abans esmentada de Guimerà, que en l'esmentada vila hi hagués i es celebrés sempre cada any la fira que començava el primer dia d'agost i durava quinze dies seguits, amb franquícies, exempcions i privilegis expressos després en el privilegi anterior registrat al qual ens referim més extensament. L'abans anomenat Rei Sereníssim, per prec dels abans esmentats, amb un altre privilegi atorgat a l'esmentada ciutat de València el dia 11 de l'esmentat mes i del mateix any, per tal que l'esmentada vila tingués un creixement continuat, concedí a tot-hom, a l'ajuntament i als prohoms presents i futurs de la mateixa vila que a partir d'aleshores a la vila es celebrés sempre una altra fira repetida² des de la festa de Sant Vicent del mes de gener fins al dia de la purificació de la Verge Maria del mes de febrer, ambdós inclosos, amb franquícies, exempcions i privilegis continguts més extensament en l'immediat privilegi anterior registrat. Fa poc per part de la vostra noble i estimada Guiomar de Castro de la qual es diu que en l'esmentada vila va ser l'esposa del noble don Felip de Castro i de Pinós, i pels prohoms de l'esmentada vila de Guimerà vam ser pregats humilment per tal que ens dignéssim a aprovar, lloar, ratificar i confirmar els privilegis registrats de la primera fira i de la segona fira repetida sobre les quals sempre van ser i es mantenen fins al present en possessió d'aquells d'acord amb llur successió i continuïtat, i de nou també cal concedir-ho de la nostra acostumada clemència. I perquè el temps per a les esmentades primera fira i segona fira en els privilegis esmentats és considerat inoportú, especialment quan al mateix temps es celebren una primera i una segona fires en d'altres localitats veïnes, per això, per a ambdues fires es crea el perjudici que les mercaderies de les dues fires es dispersen i es mercadeja menys; per aquesta raó a la nostra Majestat també heu fet que sigui pregat que ens dignéssim a canviar també el temps esmentat per benevolença nostra a les esmentades primera i segona fires atorgades en els privilegis anteriors registrats. Nós, però, acontentint de grat a l'esmentat prec vostre per tractar-se d'una mesura convenient, pel nostre principi dels presents, segons cert coneixement, amb deliberació i

com a decret i amb reial autoritat lloem, aprovem, ratifiquem i confirmem els nostres privilegis anteriors registrats de les esmentades primera i segona fires d'acord amb llur successió i continuïtat als vostres esmentats la noble Guimar i als prohoms i a tota l'esmentada vila de Guimerà i concedim de nou si cal i fins a quant calgui concedir de quina manera d'ells vau ser i des d'ara sou en possessió d'aquells privilegis i així mateix de la nostra lloança, aprovació, ratificació i confirmació i novament fins quant calgui que amb protecció, vigor i defensa de la concessió validem el temps de la primera i de la segona fires exprés en els privilegis anteriors registrats; sense perjudici, tanmateix, de dret aliè transferim i canviem igualment el temps de l'esmentada primera fira del dia de Sant Andreu fins al dia de Sant Tomàs el mes de desembre, i el temps de la segona, del dia de Sant Jordi fins al dia de l'exaltació de la Santa Creu, i així sempre cada any en aquesta vila es celebrin les esmentades primera i segona fires amb tots i cadascun dels privilegis, franquícies, guiatges i altres immunitats esmentades, concedides a les properes primera i segona fires. Volent i censurant que totes les clàusules contingudes en els privilegis anteriors registrats siguin enteses així en privilegi, les quals volem que siguin tingudes aquí per ratificades, decretem afegint que, amb la plenitud de la nostra reial potestat absoluta per les lleis, tots i cadascun dels mancaments de les solemnitats i omissions, si alguns d'aquests o algunes d'aquestes proguessin ser rebutjats o també ser assenyalats, de la qual cosa a l'il·lustre i Reverend lloctinent general nostre al Principat de Catalunya i als nostres Comtats esmentats del Rosselló i la Cerdanya i a qui em representa en qualitat de Governador general en el mateix principat, al batlle general, als veguers, batlles, als sots-veguers, sots-batlles i als restants, en una paraula, a tots plegats i cadascun dels nostres oficials establerts en l'esmentat Principat i a aquells que s'hi hagin d'establir i dels mateixos oficials lloctinents, als presents i als futurs, per la mateixa nostra autoritat reial els ho declarem i prevenint-ho rigorosament, manem que fins quant calgui mantinguin i observin fermament aquesta nostra present resolució i fins quant calgui fer-ho igualment amb la nova concessió, amb el canvi de les dates, amb la voluntat i el decret i amb aquest nostre privilegi i totes i cadascuna de les disposicions en ell contingudes, i facin que siguin conservades i inviolablement observades per aquells i no les contravinguin o ho intentin o no permetin que algú les contravingui o ho intenti per alguna raó o causa si la gràcia nostra per a ells és objecte d'estimació; en el cas d'incórrer en la nostra ira i indignació desitgin evitar la pena de mil florins d'or, present Nós en testimoniança de la qual cosa, ho hem ordenat amb el nostre segell comú que empràvem abans de ser elegit per al sagrat Imperi dels romans, quan encara no se n'havien fabricat d'altres, segell que marcava els documents; atorgat a la nostra ciutat de Toledo el 19 de gener de l'any del Senyor 1526 i al vuitè any de la nostra elecció al sagrat Imperi; de la reina de Castella, de Lleó i de Granada, etc., el vint-i-tresè, el dotzè any de rei de Navarra; d'Aragó i de les dues Sicílies, de Jerusalem i d'altres l'onzè, i rei de tota la resta de terres també l'onzè.

Jo Rei (autògraf)

vidit Lluís Sánchez, tresorer general.

vidit Joan Alemany, revisor general.

Segells de cera.

Amb vuit ceres diferents.

Sa Cesària, Catòlica i Règia Majestat així m'ho ordenà, a mi, Pere Sants de Ferrera / el canceller reial Lluís Sánchez, tresorer, conservador i revisor general.

vidit el secretari de Ferrera.

vidit el conservador general.

NOTES

1. Traducció dels topònims Oristanno i Gociano, localitats situades a Itàlia. El títol de Marquès de l'Oristà i de Goceà també fou heretat a partir de Carles I pel seu successor Felip II.
2. "Repetida" tradueix el mot *retorn* del text, una formació ja romànica que desconeix la llengua llatina.

NOTES A L'EDICIÓ DELS DOCUMENTS DE GUIMERÀ

Document 1. Provenent de la Cancelleria d'Alfons V "El Magnànim". Concedit a Sogorb el 22 d'abril de 1417.

1. *Notanda*
  2. *Voces*
  3. Antroponímia i toponímia
  4. Terminologia i morfologia
  5. *Observanda*
  6. *Addenda*
-

1. *Notanda*

Document fins ara inèdit, provenent de l'Arxiu de l'Ajuntament de Guimerà (Urgell), pertanyent a la Cancelleria reial d'Alfons V "El Magnànim". No ha figurat catalogat en els escrits aplegats i conservats en l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Des del punt de vista paleogràfic el document s'inclou en el que els estudiosos anomenen «cicle mixtilini del segle XV», i en concret, lletra humanística de cancelleria.¹ El document ocupa un sol foli, consta de catorze línies i no presenta anotacions marginals remarcables.

2. *Voces*

En el document compareixen mots de vocabulari específic referent a la divisió administrativa del territori reial i als representants del rei al Principat de Catalunya:

- generali Gubernatori* (8): Governador general
- vicesgerente* (8): vicegerent, representant
- Baiulo generalis* (8): Batlle general
- officialium locatenentium* (8): oficials lloctinents

3. Antroponímia i toponímia

3.1. Antroponímia:

Alffonsus Rex (1): Alfons V d'Aragó i I de Nàpols, anomenat "El Magnànim", regnà del 1416 al 1458. Després d'aconseguir el domini del Regne de Nàpols, hi establí la cort fins a la seva mort. S'envoltà de cortesans i intel·lectuals. Afavorí l'arribada de l'humanisme a Catalunya i a la península.

Bernardi de pinosio (2): noble de la localitat de Guimerà que a Alfons fa petició formal de reconeixement del mercat setmanal concedit pel rei Jaume II.

Jacobum Regem Aragonum (2): Jaume II d'Aragó (1291-1327), avantpassat d'Alfons, que havia concedit el mercat setmanal a Guimerà en un privilegi del 18 de juliol de 1294 donat a Barcelona.

Infanti Iohanni Duci Montisalbi et de penyafiel (7): l'Infant Joan, duc de Montblanc i de Peñafiel, germà d'Alfons, el futur Joan II (1458-1479).

Els testimonis del document són: *Johannes Episcopus Tirassoniensis* (Joan, bisbe de Tarassona), *Ganus Alammanus de cervilione* (Gaune Alemany de Cervelló), *Olfus de proxida* (Olf de Pròcida),

Johannes ferdinandus de heredia (Joan Ferran de Heredia), *Johannes de bardaxino* (Joan de Barga-dí). A l'iter documental es llegeix el nom de l'escrivà *Mathie Justi* (Maties Just) i, encara que es llegeix amb dificultats, el nom del tresorer *Raimundus fuillent* (Ramon Fullén).

3.2. Toponímia:

Aragonum (1), (13); *Sicilie* (1), (13); *Valencie* (1), (13); *Maioricarum* (1), (13); *Sardinie* (1), (13); *Corsice* (1), (13); *Barchinone* (1), (3), (13); *Athenarum* (1), (13); *Neopatrie* (1), (13); *Rossilionis* (1), (14); *Ceritaniae* (1), (14); *Guimerano* (2), (4), i a l'iter documental; *Verduno* (4) i a l'iter documental; *Montisalbi* (7); *penyafiel* (7) –cal assenyalar que el text desconeix el topònim llatí de Peñafiel, *Petrefidelis*–; *Cathalonie* (8); *Sugurbii* (11).

4. Terminologia i morfologia

Lletra del cicle mixtilini del segle XV, pertanyent al tipus de registres de la Cancelleria reial d'Alfons V. Document de 14 línies amb proporció en els marges. El clou la signatura autògrafa del rei i l'iter documental, on figuren els noms dels testimonis, un bisbe i quatre cavallers, de l'escrivà, que ha fet correccions que explicita, i del tresorer. No s'han emprat anotacions marginals ni fora de línia. Escripura recta i regular. Cal destacar l'abundant ús d'abreviatures paleogràfiques en els preverbis, enmig i especialment a final de mot. També és apreciable la geminació de consonants en casos que no admet la llengua llatina: *Alffonsus* (1), (13); *ffidelibus* (2), *ffratri* (8).

5. Observanda

El text no presenta cap afegit posterior. És escrit per una sola mà. L'iter documental és molt separat del cos del document. Apareixen dibuixats els signes distintius de la Cancelleria reial d'Alfons, que precedeixen la signatura del rei i el signe que distingeix la mà de l'escrivà.

6. Addenda

Oferim unes breus indicacions bibliogràfiques com a punt de partença per a l'estudi dels documents de Cancelleria en època d'Alfons V i per al coneixement del reu regnat:

CABANES, M.D., «Particularidades diplomáticas de la cancillería de Alfonso V el Magnánimo», a *Anales de la Univ. de Alicante*, (Historia Medieval), I (1982), pàgs. 168-180.

GONZÁLEZ HURTEBISE, E., *Guía histórico-descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón en Barcelona*, Madrid, Tip. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1920.

JIMÉNEZ SOLER, A., *Itinerario del rey don Alfonso V de Aragón...*, Zaragoza, Mariano Escar, 1909.

LALINDE ABADIA, J., *La jurisdicción real inferior en Cataluña («Corts, Veguers, batlles»)*, Barcelona, Ayuntamiento, 1966.

MARTÍNEZ FERRANDO, J., *Archivo de la Corona de Aragón. Guía abreviada*, Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1958.

MATEU IBARS, Josefina i Ma Dolores, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón, siglos IX-XVIII*, Barcelona, Publicacions UB, 1991, 2 vols.

MAZZOLENI, Jole, *Regesto della Cancelleria aragonese di Napoli*, Nàpols, L'Arte tipografica, 1951.

MONTALTO, C., *La corte di Alfonso I d'Aragona*, Nàpols, R. Ricciardi, 1922.

RYDER, A., *El Reino de Nápoles en la época de Alfonso el Magnánimo*, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1987 (títol original: *The Kingdom of Naples under Alfonso the Magnanimous*, Oxford, Oxford University Press, 1976).

SEVILLANO COLON, F., «Cancillerías de Fernando I de Antequera y de Alfonso V el Magnánimo», a *A.H.D.E.*, XXVI (1965), pàgs. 149-196.

Document 2. Provenent de la Cancelleria de l'emperador Carles I. Concedit a Toledo el 19 de gener de 1526.

1. *Notanda*
2. *Voces*
3. Antroponímia i toponímia
4. Terminologia i morfologia
5. *Observanda*
6. *Addenda*

---

1. *Notanda*

Document fins ara inèdit, provinent de l'Arxiu de l'Ajuntament de Guimerà (Urgell), pertanyent a la Cancelleria de l'emperador Carles I (1516-1557). Des del punt de vista paleogràfic el document s'inclou en el «cicle de cancelleresques i cursives del segle XVI».² L'escrit ocupa un sol foli.

2. *Voces*

En el text es localitzen mots de vocabulari específic pertanyent a l'administració política i territorial dels dominis de l'emperador:

locumtenenti generali (19): lloctinent general
gerentique vices generalis Gubernatoris (19-20): qui actua com a Governador general
Baiulo generali (20): Batlle general
Vicariis (20): veguers
Baiulis (20): batlles
Subvicariis (20): sots-veguers
Subbaiulis (20): sots-batlles
officialibus (20): oficials
officialium locumtenentium (20): oficials lloctinents

Cal destacar també la presència d'un mot que ja no pertany a la llengua llatina. Es tracta de *retorn* (8), una formació romànica relacionada en el text amb l'adverbi llatí *retro*, incorporat a la paraula *nundinae* ('fires'). *Retronundinae* passarà, doncs, a significar 'segones fires o fires repetides'. L'expressió *sive retorn duraturae* (8) vindria a dir 'repetides i perllongades'. *Retorn* connecta clarament amb l'arrel de mots romànics com "retorn", (cat.), "retour" (fr.), "ritorno" (it.), "retorno" (cast.).

En la declinació del topònim *Barchinonae* (3) ha prevalgut la forma vulgar provinent de la primera declinació llatina en lloc de la forma corresponent de la tercera.

3. Antroponímia i toponímia

3.1. Antroponímia:

Carolus Imperator... Augustus Rex (1): l'emperador Carles I, que regnà del 1516 al 1557. Prou coneguda és la seva figura de governant en tots els territoris europeus i americans que heretà i la política que hi dugué a terme juntament amb els conflictes que contemporàniament s'hi succeïren.

Joanna (1): Joana I de Castella, dita "La Boja" (1479-1555), filla dels Reis Catòlics, mare de l'emperador Carles I.

Rex Alfonsus (3): Alfons V d'Aragó, dit "El Magnànim".

Serenissimus Rex (6): apel·latiu d'Alfons en el text.

Bernardi de pinosio (4): Bernat de Pinós, noble de Guimerà que en temps d'Alfons V demanà al rei el reconeixement del mercat setmanal del poble.

Guiomarae de castro (9), (14): Guiomar de Castro, dama noble de Guimerà, esposa de Felip de Castro i de Pinós, que demana amb els prohoms de la localitat la ratificació de les fires.

don philippi de castro et de pinosio (9): Felip de Castro i de Pinós, noble de Guimerà, espòs de Guiomar, emparentat amb Bernat de Pinós, que en altre temps havia demanat el reconeixement del mercat setmanal al rei Alfons.

A l'iter documental el tresorer general és *Ludovicus Sanchez*: Lluís Sánchez; el revisor general *Johannes Alemanus*: Joan Alemany; el secretari *Petrus sancium de ferrera*: Pere Sants de Ferrera.

3.2. Toponímia:

Germaniae (1); *Castellae* (1), (24); *Aragonum* (1), (24); *Legionis* (1), (24); *Siciliae* (1), (24); *Hierusalem* (1), (25); *Ungariae* (1); *Dalmaciae* (1-2); *Croaciae* (2); *Navarrae* (2), (24); *Granatae* (2), (24); *Toleti* (2), (23); *Valentiae* (2), (4), (7); *Galliciae* (2); *Maioricarum* (2); *Hispalis* (2); *Sardiniae* (2); *Cordubae* (2); *Corsicae* (2); *Murciae* (2); *Giennis* (2); *Algarbii* (2); *Algezirae* (2); *Gibraltar* (2); *insularum Canariae* (2); *insularum indiarum* (2); *Austriae* (2); *Burgundiae* (3); *Bravantiae* (3); *Barchinonae* (3); *flandriae* (3); *Tiroli* (3); *viscayae* (3); *Molinae* (3); *Aithenarum* (3); *Neopatriae* (3); *Rossilionis* (3), (19); *Ceritaniae* (3), (19); *oristanni* (3); *Gociani* (3); *Guimerano* (4), (5), (9), (14); *principatu cataloniae* (19).

4. Terminologia i morfologia

Lletra del cicle de cancelleresques del segle XVI pertanyent als registres de la Cancelleria de l'emperador Carles I. Document ampli que consta de 25 línies encabudes en un foli escrit i ben proporcionat en els marges. Cal assenyalar l'ús restringit d'abreviatures paleogràfiques en els preverbis, enmig i a fi de mot (en les conjuncions enclítics, en el diftong *ae* en acabament de paraula, en les emes finals de declinació i en alguns adverbis). També són remarcables en monosíl·labs pronoms relatius o conjuncions.

A l'íncipit del text destaca la ena majúscula del plural majestàtic escrita amb tinta més forta i amb lletra gruixuda. La resta del document manté una escriptura recta i regular.

A la fi del document consta la signatura autògrafa del rei i l'*iter* documental on trobem els noms del tresorer general, del revisor general, del secretari i del conservador general. Els segells han estat posats en diversos tipus de ceres, tal com és explicat.

4. *Observanda*

El text és degut a una sola mà i no presenta cap afegit posterior. L'únic que es diferencia clarament del cost del text és l'*iter* documental i la signatura autògrafa del rei. No s'hi troba cap anotació marginal ni cap canvi de tinta. D'altra banda s'aprecia el to curialesc des del principi fins a la fi per la insistència que s'hi fa en ressaltar pràcticament la totalitat dels títols nobiliaris de l'emperador i per la voluntat de distingir, alhora, el temps del seu regnat transcorregut en cada territori concret. Convé notar també el sistema de datació de les fires tenint en compte el santoral com a punt de referència religiós i de les estacions de l'any: St. Andreu i St. Tomàs, St. Vicent i la purificació de la Verge Maria a l'hivern, St. Jordi i l'exaltació de la Santa Creu a la primavera.

5. *Addenda*

Oferim unes breus indicacions bibliogràfiques com a punt de partença per a l'estudi dels documents de la Cancelleria de Carles I i per al coneixement del seu regnat:

VITAL, L., *Relación del primer viaje de Carlos V a España (1517-1519)*, Oviedo, Instituto de Estudios Asturianos, 1958.

VOLTES BORN, P., *Carlos V y Barcelona*, Barcelona, Asociación de Bibliófilos, 1958.

VOLTES BORN, P., *Cartas del emperador Carlos V a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, 1958.

NOTES

1. Vegeu Josefina i Ma Dolores MATEU IBARS, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón, siglos IX-XVIII*, Barcelona, Publicacions Univ. de Barcelona, 1991, 2 vols. (vol. 1, «Texto y transcripciones»; vol. 2, «Láminas»).
2. Vegeu Josefina i Ma Dolores MATEU IBARS, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón, siglos IX-XVIII*, Barcelona, Publicacions Univ. de Barcelona, 1991, 2 vols. (vol. 1, «Texto y transcripciones»; vol. 2, «Láminas»).

Transcripció a cura de Guadalupe Golobardes i Martí.
Llic. en Filologia Clàssica. Catedràtica d'I.B.

Edició, traducció i estudi a cura d'Isabel Segarra i Añón.
Llic. en Filologia Clàssica.